

Áldozó Borbála

„Itt a periféria szélén is nők vagyunk” | A piros körmök szimbolikus olvasata egy városi vonzáskörzeten kívül eső településen

Bevezető

Kutatásomat az az érdeklődés indította el, hogy szerettem volna a műkörmök, festett körmök megítélését, jelenlétét, elterjedését, esetleges státuszt jelölő szerepét kutatni falusi környezetben.¹ Miért járnak a nők körmöshöz²? Hova járnak az emberek körmöshöz? Általában mit gondolnak a műkörmökről és a festett körmökről? Ha van helyi műkörmös szalon, az milyen funkciójú teret hoz létre a faluban? Milyen társadalmi szerepe van egy körmösnek? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre kerestem a választ: a körmöshöz járás gyakorlatához fűződő jelenségeket kutattam.

A kutatás terepének olyan települést szerettem volna választani, ami városi vonzáskörzeten kívül esik, ezért a város és a lakóhely közti napi ingázás nem általános. Ekkor találtam rá Dabronyra. Dabrony egy megközelítőleg ötszáz lelkes Veszprém megyei kisközség, amely a Kisalföld legdélibb részét képező Marcal-medence szélén helyezkedik el. Ennek a településnek van egy bizonyos belső perifériás jellege: ugyan három város is található a közelében, Devecser, Pápa és Ajka, tömegközlekedési szempontból azonban mindhárom város nehezen megközelíthető, vonzáskörzetükbe Dabrony így már szervesen nem tartozik. Ebben a faluban működik egy helyi műkörmös, Eszter (szül. 1987), aki a szépségipar szinte minden ágát űzi: egyszerre műkörmös, pedikűrös, fodrász, sminkes és kozmetikai kéréseket is teljesít. A mindennapokban leginkább fodrász és körmös munkákat vállal el, így ő inkább fodrász-műkörmösként tekint magára, de speciális alkalmakra, vagy speciális személyeknek a többi szolgáltatást is biztosítja.

¹ Jelen dolgozat a 36. Országos Tudományos Diákköri Konferenciára készített *A szalon, a körmös és a piros karmok. A körmöshöz járás gyakorlata egy városi vonzáskörzeten kívül eső településen* című dolgozatom egyik részletének átdolgozott változata. A kutatásom témavezetője Dr. Eitler Ágnes.

² Dolgozatomban a műkörmök, épített körmök és géllakok elkészítésével foglalkozó szakemberre „körmösként” fogok utalni, részben, mert ez a helyi megnevezése, részben pedig azért, mert ezzel a kifejezéssel tudom leginkább lefedni tevékenységét. A körmös megjelölés így magába rejt a műkörmös, manikűrös, körömpépítő és körömdizájner képzettséggel rendelkező specialistát.

Jelen írásomban 2022-ben kezdődő kutatásom csak egyik részletét mutatom be, azt, hogy a körmök szimbolikus olvasatán keresztül mi mindent tudhatunk meg többek között a színekhez való erkölcsi tulajdonságok rendeléséről és hogy a műkörmökhöz kapcsolódó mentalitásbeli fordulat miként zajlott az általam vizsgált településen. Kutatásom során mindezek mellett vizsgáltam a körmös helyi társadalomban elfoglalt szerepét és a műkörmös szalon női térként való- és kommunikációs funkcióját.

Terepmunkám során Eszter szalonjában, illetve egyéb központi helyszíneken (pl. kisbolt) készített félig strukturált interjúk (Kovács 2007) mellett, kötetlenebb módon is tájékozódtam a helyiektől minden alkalmat megragadva, amikor találkoztam valakivel, ugyanis egy-két helyszín kivételével az intézményi hiányosságból adódóan nehezen tudtam „megtalálni” a falubelieket. Ezek az alkalmak voltak például a Dabronyba vezető buszútjaim, amikor dabronyi utastársaimmal a faluba vezető úton tudtam társalogni. Az interjúalanyaimat összesen négy csoportba tudom sorolni: az első csoportba tartoznak a szakmában dolgozók, a második csoportba a dabronyi lakosok közül azok, akik rendszeresen megcsináltatják a körmeiket, a harmadik csoportba azok a dabronyi nők, akik nem csináltatják meg rendszeresen a körmüket, a negyedik csoportba pedig a helyi férfiakat sorolom, akik ugyan adatszolgáltatásra kis mértékben bizonyultak alkalmasnak, véleményüket ennek ellenére fontosnak tartottam a témában, hiszen a másik nem nézőpontja is kulcsfontosságú elem, viszonyítási pont a kutatás szempontjából. Adatközlőimet a dolgozatomban anonimizálom, kutatásom alanyainak monogramját, nemét (N/F) és korát jelölöm csak idézésük során.

A festett körmökhöz és a műkörmökhöz kapcsolódó mentalitásbeli fordulat Dabronyban

Mary Douglas *Rejtett jelentések* című művében kiemeli, hogy a testnek, mint a társadalom képének, az a fő funkciója, hogy kifejezze az egyénnek a csoporthoz való viszonyát. Ezt attól függően teszi az erős, illetve a gyenge ellenőrzés dimenziójában, hogy a társadalmi igények erősek vagy gyengék, vagyis elfogadhatóak-e vagy sem. (Douglas 2003:113) Én azzal a preconcepcióval érkeztem a terepre, hogy falun továbbra is kötöttebbek a megjelenéssel kapcsolatos normák, a közösség általi ellenőrzés és ítélkezés továbbra is jelen van a mindennapokban. Ezért amikor a dabronyiakat a festett, illetve a műkörmökről kérdeztem, elsősorban a megcsináltatott körmökkel kapcsolatos

erkölcsi megítélésre voltam kíváncsi, valamint arra, hogy a köröm mint testünk egy része, miként tükrözi az egyén csoporthoz való viszonyulását. Szerettem volna kideríteni, hogy jelen van-e még összekapcsolt formában a festettség-feslettség fogalompár a közgondolkodásban,³ azt, hogy közönségesnek számít-e a piros köröm. A helyiekkel való beszélgetésem során viszont preconcepcióm megdőlt: nincs egyértelmű elutasítás az idősebb generáció felől a festett körmökkel, műkörmökkel kapcsolatban. A falusiak általánosan elfogadják, sokan semlegesén állnak a témához, sokan pedig kifejezetten szeretik, ha valakinek, vagy éppen önmaguknak meg van csináltatva a körmük. Ahogy egyik legidősebb (szül. 1946) adatközlőm fogalmazott, az nem zavarja, hogy unokájának feltűnően hosszú, színes körmei vannak, az sokkal nagyobb baj, hogy vegetáriánus. Az elutasítás leginkább férfi oldalról jelenik meg, viszont ők is inkább a „túlkapásokat”, a szerintük túlzó megjelenésű körmöket („*piros karmokat, festett kapákat*”⁴) ítélik el. Bár a dabronyi kutatásom tapasztalata szerint a műköröm viselése már széles körben elfogadott, és hiába nem elsősorban generációk közötti konfliktusforrás, nemek közötti ellentéteket, nézeteltéréseket még mindig okoz. Így egyszerre tekinthetünk rá úgy, mint egy megosztó tevékenységre az egyik oldalról, és mint alapvetően a körmök ápolásának egy, a fogyasztói társadalomban megjelenő, mára már elterjedt módjára a másik nézőpontból. A terepen tapasztaltak alapján tehát az a megfigyelésem, hogy egy ellentétes, mégis párhuzamosan megjelenő higiéniai elvárás tapasztalható napjainkban. Ellentétes, mert egyfelől sokak által megkövetelt normává kezd formálódni a körmök szalonokban való elkészíttetése, ugyanakkor ezzel egyidőben egyre többen hangoztatják műkörmökkel, festett körmökkel kapcsolatos nemtetszésüket, ez a polarizáció pedig párhuzamosan erősödik: minél inkább elterjed a körmöshöz járás gyakorlata, annál többen érzik ezt higiéniai kötelességnek, és ezzel egyszerre nő, leggyakrabban a férfiak között azok száma is, akik elutasítják a tevékenységet.

Az erkölcsi megítélés mellett, valamint hozzá kapcsolódva a műköröm falvakban való megjelenése az egészségügyi kutatástörténetbe is jól illeszthető, elsősorban annak mikroszintű kutatási paradigmájába, mely a mentalitásbeli változásokat vizsgálja. Egy, a nők felé kialakuló ápoltsági elvárássá alakul (leginkább nőtársaik nyomására), amit, ha „rosszul végeznek” (pl.: túl hosszú lesz a körmük, vagy egy nemtetsző színt választanak),

³ „Azt, aki »túlcicomázta« magát, a falu a szájára vette és általában rossz nőnek tartotta.” (Valuch 2009:232)

⁴ Sz.L. (F49)

akkor azt viszont férfi társaik megszólják, tapasztaltam a dabronyi terepmunkám során. Azért, hogy még jobban megértsem ezt a folyamatot a dabronyiak tisztaság-piszkosság fogalmára voltam kíváncsi a körömápolás szemszögéből. Azokra a kérdésekre kerestem a helyi választ, hogy koszos hatása van-e a festett körömnek, vagy hogy egy ápolat kéz feltétele-e a friss manikűr? Mit gondolnak a többhetes, „lenőtt” körömfestékről? Ahogyan Juhász Katalin írja, a tisztálkodás szorosabb értelemben véve a testkultúra része, amibe a körömök tisztítása is beletartozik. (Juhász 2006:11) Túlkapás-e tehát a körömök ilyen fajta ápolása, vagy alapvető higiéniai követelmény? Kutatásom alapján úgy tudom összefoglalni a kapott eredményt, hogy azáltal, hogy széleskörben elfogadottá, vagy akár rutinná vált a körömök elkészíttetése, a körömhöz járás gyakorlata mentalitásbeli változást hozott higiéniai szempontból is.

A faluban a festett körömök és nem sokkal rá a műkörömök megjelenését a helyiek a rendszerváltozás időszakára helyezik. Ahhoz viszont, hogy a „körmozés” mint testápolási mód falun is megjelenjen egyéb, már korábban lezajlott változásokra is szükség volt.

„A testápolás, tisztálkodás falusi szokásai az 1960–1970-es években lezajlott komplex életmód- és mentalitásváltozás részeként alapvetően átalakultak. Az infrastruktúra kiépítése, az egészségügyi ismeretterjesztés, az 1968 utáni gazdaságpolitika vidéken is lehetővé tette a lakóházak modernizációját és ezzel párhuzamosan a háztartás és testápolás korszerű eszközeinek megszerzését.” (Juhász 2008:121)

A tisztálkodási szemléletváltást az országos szinten hasonlóan zajló fogyasztói magatartással kapcsolatos változások követték: „A nyolcvanas évek közepétől kezdődő szakaszt a divatstílusok gyors követés és keveredése, valamint a (tömeg)fogyasztás általánossá válása és felértékelődése jellemezte.” (Valuch 2013:224) Több adatközlőmtől is megtudtam, hogy elsőként a közeli településre, Dákára átjáró, ott az elmeszociális intézményben nővérként dolgozó fiatalabb nők viseltek festett körömöket a faluban. Ebben az időszakban még nem nézték jó szemmel, ha valaki megcsináltatta a körmét, viszont szép lassan divatként kezdett terjedni. Szinte az összes interjúalanyom, aki a mai napig rendszeresen megcsináltatja a körmét, úgy kezdte, hogy először csak bizonyos ünnepi alkalmakra készítette el, majd ez mindennapossá, rutinná formálódott.

A testápolási szokások és a fogyasztói magatartás mellett interjúalanyaimtól megtudtam, hogy a helyi munkakultúra megváltozása és a háztartási gépek használata is hozzájárult a festett körmök, a műkörmök dabronyi megjelenéséhez. A változáshoz továbbá a munkahelyi engedmények is hozzájárultak: ma már a környéken egészségügyben dolgozóknak is engedélyezett a festett köröm, vagy a rövidebb műköröm viselése.

Bár megdőlt prekoncepcióm, ami az idősek oldaláról érkező elutasító magatartásra vonatkozott, egy lényegesen eltérő tendenciát a generációk között mégiscsak sikerült megfigyelnem. Erre elsőként Dabrony már nyugdíjba vonult fodrásza (szül. 1954) mutatott rá, majd később mások is megerősítették a jelenséget, miszerint az utóbbi 5-10 évben a frizura elkészíttetéséről, vagyis a fodrászhoz járásról átkerült a hangsúly a körmök megcsináltatására. Dabronyban egészen tisztán megfigyelhető a generációk közti kettéválás: a negyven és annál fiatalabbak körében gyakori az évenkénti fodrászhoz járás mindamellet, hogy „körmözni” havi rendszerességgel járnak el, míg a hatvan és a fölötti generáció van, hogy hetente jár fodrászhoz, viszont körmeiket megszokásból (nem pedig elvi alapon) nem csináltatják meg.

A festett körmök és a műkörmök szimbolikus olvasata

A körmök szimbolikus oldalának vizsgálása kapcsán kérdeztem interjúalanyaimat arról, hogy szoktak-e a körmük színével, hosszával, esetleg formájával üzenni. Többen is említették ekkor a piros körmöket. Ez felkeltette az érdeklődésemet, és utána már tudatosan és célzottan kezdtem el kutatni a piros körmök viseléséhez kapcsolódó motivációkat. Adatközlőim válaszait összehasonlítva egyértelműen kirajzolódott az a tendencia, miszerint a piros körmöket leginkább férfiaknak, férjüknek készíttetik a nők. A piros körmök ugyanis azok, amivel leggyakrabban fel tudják kelteni a férfiak figyelmét. Az is előfordul több interjúalanyom esetében, hogy a férj nemcsak, hogy kedveli azt, ha felesége ilyen körmökkel jelenik meg, hanem el is várja, hogy piros legyen a körme, ha elmegy megcsináltatni. Ezt az elvárást pedig úgy közvetíti, hogy megjegyzi, ha nem pirosra csináltatja. Esztertől tudom, hogy volt olyan férj, aki felesége hazaérkezése után üzenetet írt Eszternek, amiben ez állt: *„Hát ez nem piros lett.”* Több nő is a településen tehát, legyen az férjes vagy egyedülálló, tudatosan visel piros/vörös körmöket, tudatosan alkalmazza ezt a fajta test-technikát. A test-technika fogalom Marcel Mauss *A test technikái* című munkájában jelenik meg, és úgy gondolom érdemes ennek tükrében

vizsgálni a vörös körmök viseléséhez kapcsolódó jelenségeket. Mauss test-technika alatt azokat a módozatokat érti, amelyek szerint az emberek az egyes társadalmakban a hagyományok szerint használni tudják saját testüket. (Mauss 2000:425) Bár a festett körmökkel való non-verbális kommunikációról nem született még néprajzi vagy antropológiai tanulmány, a piros színről és a szépségideálokat kielégítő használatáról már annál inkább.⁵ „Piros a lány, az orca, a pántlika, a kendő, a szoknya, a cipellő, a csizma. Piros a rózsa, amely a lányt, az alma, amely a szerelmet, a Nap, amely az életet, a hajnal, amely az életkezdetet jelenti.” (Erdélyi 1961:407) – írja Erdélyi Zsuzsanna *Adatok a magyar népköltészet színszimbolikájához* című tanulmányában, ahol kiemeli, hogy a piros azért kerül minden szín mint szimbólumalkotó elem elé, mert a vér színe. „A gyakori »piros lány«, »piros menyecske« kép nemcsak az egészség, hanem a szerelemre érettséget is jelenti. Ez az érettségjegy természeti tapasztalatokhoz fűződik.” (Erdélyi 1961:408) Népköltészetünkben piros a lány, piros az orca, piros a pántlika, a kendő, a szoknya, sőt a cipellő és a csizma is, mégis, az idősebb dabronyi generáció visszaemlékezése szerint a festett körmök megjelenésekor a piros körmök voltak azok, amik „*kurvásnak*” számítottak. A pirosra festett körmök megítélésének változása tehát egy viszonylag rövid időn belül lejátszódó értékváltozást indikál, ha azt vesszük figyelembe, hogy manapság egyfajta elvárássá fejlődött számos feleség felé. Érdekes a népköltészeti hagyományunk mellett a piros média-kultúra által tolmácsolt szimbolikáját is megemlíteni, mint a közgondolkodást befolyásoló tényezőt. Dolgozatomban ugyan nem részletezem a TV műsorok vagy az internet hatása által alakított véleményeket, csupán egy, a terepen elhangzott szempontot szeretnék ismertetni. Interjúalanyaimtól ugyanis megtudtam, hogy bár a piros körmök megjelenését nem tudják egy bizonyos médiajelenséghez kötni, a vörös haj divattá érését a faluban annál inkább: a kilencvenes évek közepén Liptai Claudia⁶ népszerű sztárnak számított a dabronyiak körében is, és ebben az időben sokan az ő hajszínét, a „*Liptai-vöröst*” csináltatták meg.

A festett körmök és a műkörmök viselését tehát a piros körmök mentén sorolhatjuk test-technikák közé, viszont úgy gondolom, érdemes egy másik szempontból is megközelíteni a jelenséget: a műkörmöket mint a tárgyi kultúra részét vizsgálni. A műkörmöket tárgyi, művi tulajdonságuk felől azért érdemes vizsgálni, mert így az

⁵ Lásd bővebben: Bálizs 2020.

⁶ Születési nevén Lipták Klaudia Katalin (szül. 1973), magyar színésznő, műsorvezető, cukrász és szinkronszínész.

etnográfia módszertanával újabb aspektusokhoz érkezhünk, amik bővíthetők, kiegészíthetők a kutatói eredménnyel.⁷ Fél Edit és Hofer Tamás *A monografikus tárgygyűjtés. Az átányi példa* című írásukban kiemelik, hogy a társadalom szerkezetéről és kultúrájának csaknem egészéről lehet képet rajzolni a tárgyakból kiindulva. „Úgy tűnik, a fogható, anyagilag létező világ mintegy lenyomata a vele élő társadalomnak és mivel hozzáférhető, sajátos belső rendje van, biztos fonalat, gondolatmenetet is képes adni a kutatás számára.” (Fél – Hofer 1964:83) Tárgyi tulajdonságát tekintve a műkörmök egyszerre díszítőek és funkcionálisak. Díszített, de ugyanakkor használati tárgy a klasszikus néprajzi besorolás szerint. (Gazda 2008:153)

Úgy gondolom, a műkörmök tárgyi aspektusát elfogadva és a definícióhoz kapcsolódva tekinthetünk a műkörmökre eszközökként is, arról nem is beszélve, hogy ezek a „testi tartozékok” szó szerint a kezek meghosszabbítását biztosítják. A funkcionális, eszközszerű használata a műkörmöknek adatközlőim életében is megjelenik, ezért is tartom lényegesnek ezt az aspektust is hozzátenni elemzésemhez. Többen arról számoltak be, hogy az épített körmök megakadályozzák az egyébként gyenge természetes körmük beszakadását, letörését a fizikai munka közben. Eszter állítja, hogy fodrászati munkájában is segítik a hosszú, épített körmei, ugyanis könnyebben tudja masszírozni vendégei fejbőrét így. Egyik adatközlőm elmesélte, hogy nála az épített köröm fedő funkciót lát el. Mivel pékségben dolgozik, ezért sokszor, amikor péksüteményeket pakolt, többek között kakaó ragadt a körme alá, ami eladóként rendkívül zavarta, igénytelennek érezte magát miatta. Viszont mióta épített körmei vannak, ha be is ragad véletlenül valamiféle szennyeződés a körme alá, az nem látszik, ezért sokkal magabiztosabb munkahelyén. Ebből a pár példából is láthatjuk, hogy az épített körmök, műkörmök eszközök arra, hogy a gyenge természetes körmöket megerősítsék, esetleges „hibáit” elfedjék, kijavítsák. Többen mindezek mellett cáfolták is a sztereotip véleményt, miszerint a műkörmök akadályozzák az embert a hétköznapi életben elvégzendő mindennapi feladatokban. „*Ugyanúgy pucolom a csirkét, mint régen, pedig ilyen körmeim vannak*”⁸ - mutatta meg frissen festett körmeit egyik interjúalanyom.

⁷ Gazda Klára így definiálja *Közösségi tárgykultúra – művészeti hagyomány* című tanulmányában a tárgy jelentését: „A tárgy a kultúra anyagi tényezője. Az ember hozza létre, a természetből való kiválasztással (ez esetben még nem is tárgy csak dolog), vagy munkával, a természeti anyagot valamely eszközzel, technikával valamely célszerűség, rendeltetés érdekében szerkezetileg átalakítva, valamilyenné formálva. Az alakítás fő indítéka, hogy meghosszabbítsa a kezét (...)” (Gazda 2008:11)

⁸ P. E. (N53)

A megközelítés akkor is érvényes lehet, ha a műkörmöket kevésbé tekintjük tárgyakként, inkább a test egyik részeként, ugyanis Mauss test-technikákkal kapcsolatos elmélete tartalmazza a test technikai eszközként való használatát is. „A test az ember legelső és legtermészetesebb szerszáma. Vagy pontosabban, anélkül, hogy szerszámról beszélnénk, az első és legtermészetesebb technikai tárgy és egyben technikai eszköz az ember számára a teste.” (Mauss 2000:432)

Figyelembe kell vennünk továbbá, hogy tárgyi aspektusa a műkörmöknek sajátos pozíciót foglal el, ugyanis megépítése vagy felragasztása után egyszerre elválaszthatatlan részévé válik testünknek, ugyanakkor mégsem organikusan kapcsolódik hozzánk. A körmöknek, csakúgy, mint a hajnak – Terence Turner szerint – liminális jellege van: egyszerre élő és halott részeink, amik mégis csatlakoznak a testünkhöz. (Turner 1995.) Fájdalommentesen levághatunk belőlük, viszont onnantól kezdve undor tárgyát képezik, vagy különböző mágikus analógiák eszközévé válhatnak.⁹ A terepen tapasztaltak alapján úgy látom, hogy a letört, lenőtt műköröm elveszti addigi esztétikai többletét és az ellenkező hatást kelti, mint a friss manikűr státuszereje: az emberek szégyellik, szabadkozni, ha valaki észreveszi rajtuk a sérült, több hetes műkörmöket. Több adatközlőm is, aki nem szokta megcsináltatni a körmét, megjegyezte, hogy nekik tetszik máson a műköröm, viszont, ha lenő, esetleg letörik, akkor azt igénytelennek, ápolatlannak tartják, illetve a túlzottan hosszú körmök szintén visszatetszést váltanak ki sokakból.¹⁰

Tekintsünk a következőkben a műkörömre mint a testünk egyfajta modifikációjára. Ebben a furcsa, köztes pozícióban, mint ahogy azt a korábbiakban kifejtettem, egyszerre jelenik meg tárgyi kultúránk egy elemeként és testünk részeként, ezért komplex jelenség formáját ölti a „viselését” követően. Viszont bármelyik aspektusát hangsúlyozzuk, elhanyagolhatatlan esetleges státuszt jelölő tulajdonságára kitérnünk. Státuszszimbólum-e a műköröm? Pierre Bourdieu tanulmánya szerint a test módosítható részelemeivel kapcsolatban tudatosan igénybe vett eljárások összessége társadalmi jelzéssé válik. (Bourdieu 2008 [1978]: 109) A körmöshöz járásra, a körmök kifestésére tekinthetünk ilyen jelzésként. Azt viszont önmagában nem érthetjük meg,

⁹ A körmökkel kapcsolatos népi hiedelmekre dolgozatomban nem térek ki.

¹⁰ A hosszú körmöket imitáló műkörmöknek tagadhatatlanul van egy erotikus státusza, üzenete: szimbolikája magában rejtje az állatvilág ragadozóinak karmait, a vadságot. Úgy gondolom, ezt a gondolatot folytatva érdemes lenne vizsgálni a műkörmök megjelenésével párhuzamosan változó udvarlási mechanizmusokat, a változó nemi dinamikákat, és mindezek kapcsolatát.

milyen státuszt képviselhet egy festett köröm, vagy esetleg egy műköröm, ha a közeget, amiben megjelenik, nem ismerjük.

„A test annak a társadalmi rendszernek az érdekében és abból közvetít információkat, amelynek része. Úgy kell tekintenünk, mint amely legalább három módon közvetíti a társadalmi helyzetet.: maga az a terület, amelyen visszacsatolási kölcsönhatás következik be; maga is gondoz bizonyos cseréket, amelyek a társadalmi helyzetet alkotják, továbbá azáltal közvetíti a társadalmi struktúrát, hogy a test is annak képévé válik.” (Douglas 2003:108)

Azáltal, hogy körmeiket kifestik a dabronyiak, illetve, hogy mindezt egy specialistával végeztetik el, testükkel közvetítik a társadalmi struktúrában való pozíciójukat.¹¹

A körmöshöz járás státuszszerpét, illetve rituális jellegét erősíti, hogy sokak ünnepekhez kötik a körmük megcsináltatását. Kiemelt szerepe van a megkérdeztjeim körében a falunapnak. Vannak, akik – ilyen a település polgármestere is – csak a falunap előtt csináltatják meg a körmüket. Ilyen kiemelt alkalmak még az egyházi ünnepek, a nyaralás és az esküvők. Felgyűjtött adataim szerint tehát az ünnepekre való készülődés egyik mozzanatává, elemévé vált sokaknál a körmök otthoni, vagy szépségszalonban történő kifestése. A szalon látogatásának is van egy beidegződött ciklikussága. Az épített körmöket, illetve a géllakokat is 3-4 hetes rendszerességgel kell megújítani. Ezt a három hetenként történő megújulást legtöbb interjúalanyom egyfajta újjáéledésként éli meg, rituális megtisztulásként, ami az ő szavaikkal élve „*jót tesz az ember lelkének*”.

A körmök gyakran csak ünnepek előtti megcsináltatásának természetesen nem csak rituális, de gazdasági vonatkozása is van, státuszszerpének ugyanis elhanyagolhatatlan eleme a szalonba járás materiális vonzata. A tereptapasztalatom szerint bizonyos személyek nem engedhetik meg maguknak, hogy rendszeresen, 3-4 hetente eljárjanak a körmöshöz, de ügyelnek arra, hogy a reprezentatív, közösségi alkalmakra meg legyen csináltatva a körmük. Jean Baudrillard *La société de la consommation (A fogyasztás társadalma)* című könyvében a test újbóli felértékelődését

¹¹ De nem csak a szépségszalonok rendszeres látogatásához kapcsolódhat státusz elem, hanem már magához a körmöknek a kifestéséhez, díszítéséhez is. Gazda Klára írásában Kós Károlyt idézi, aki megállapítja, hogy azáltal, hogy díszíteni kezdték, a tárgyak egy másodlagos funkcióval is kapcsolatba kerültek, így ezek az egyébként használati eszközök különleges rendeltetést nyerhettek. (Kós 1972:210 Idézi: Gazda 2008:145) A fogyasztói társadalom jellemzően a tárgyi világot már nem díszíti: megfigyelésem szerint, a díszítésből adódó státuszszerp a testen csapódik le, jelen esetben az emberek körmein.

egy fogyasztói rendszer által generált folyamat eredményeként jellemzi. A test ebben a fogyasztáson alapuló rendszerben nem más, mint a rendszernek hasznát hajtó eszköz, vagyis egy presztízstárgy, ami a szociális megkülönböztetés egyik tényezőjeként funkcionál. (Baudrillard 1970 Idézi: Hajdu 2012:15) Ilyen presztízstárggyá alakul a körmösszalóban elkészített köröm is, ha a fogyasztói társadalomban betöltött szerep felől közelítjük meg: így válik presztízssé a dabronyi falunap alkalmakor egy frissen festett köröm.

Következtetés

Terepmunkám során megfigyeltem, és interjúalanyaimtól is megtudhattam, hogy *„itthon a faluban”* a nők nem tudnak és nem is akarnak úgy öltözködni, mint a városiak, vagy mint amikor beutaznak a városba. Ez többek között azért van, mert még mindig a legtöbben olyan munkát végeznek (gondolok itt az elsősorban házkörüli, állattartással kapcsolatos munkákra), amihez a kényelmesebb viselet (leginkább a melegítő nadrág és felső) a legpraktikusabb. Frizurájukkal sem foglalkoznak rendszeresen, a legtöbben lófarokban összefogják, vagy egyéb módszerekkel hátrafogják. Nem is elvárás Dabronyban a nők felé a csinosabb ruhában való megjelenés, viszont sokak emiatt úgy érzik, hogy nem tudják igazán nőiességüket megélni, megmutatni. Ennek az igénynek a kielégítésében segít a körmök megcsináltatása, rendszeres karbantartása. Eszter szalonja így a falubeli divatozás központja is egyben, az a hely, ahol az efféle vágyakat ki tudják élni a falubeli nők. *„Itt a periféria szélén is nők vagyunk.”*¹² – jelentette ki egyik dabronyi interjúalanyom, amikor megkérdeztem, miért jár el megcsináltatni a körmét, továbbá hozzátette: *„Azért, mert falusiak vagyunk, nem fogunk otthonként venni, mint anyáink.”*¹³ *„Nekem is kell egy jó frizura, egy jó köröm, egy miniszoknya.”*¹⁴ – mondta egy másik interjúalanyom, aki ezek után hozzátette, hogy Viden, a Dabronyhoz közeli kistaluban kevés lehetősége van kiélni *„nőcis”* igényeit, ezért rendszeresen eljár a szalonba megcsináltatni a frizuráját és a körmét is *„(...) mert így sokáig nő a nő.”*¹⁵ Azt is elmondta, hogy gyakran érdeklődik fiatalabb munkatársaitól az épp aktuális divatok felől, sokszor vitatják meg közösen, milyen színűre legyen legközelebb festve a körmük.

¹² Sz.A. (N54)

¹³ Sz.A. (N54)

¹⁴ F.E. (N58)

¹⁵ F.E. (N58)

Azt is megemlítette, hogy így munkaruháját viselve is mutatni tudja feminin oldalát, és igényesnek tudja érezni magát.

Megfigyelésem, miszerint a körmöshöz járás gyakorlata segít ezen a periférikus vidéken élő nőknek abban, hogy női identitásukat, feminin igényeiket megélhessék, úgy gondolom a legfontosabb kutatási eredményem. Ezért is szeretném folytatni, valamint kiterjeszteni a dabronyi szalonban megkezdett kutatásomat a szomszédos településekre is. Terepmunkám tapasztalata során halványan ugyan, de elkezdett kirajzolódni egy, a szomszéd településeket átfogó, de továbbra is belső periférikus jellegű terület, amelynek mind gazdasági, mind földrajzi adottságai hasonlóak. Ezen a területen, amibe Dabrony is beletartozik, Eszterhez hasonló műkörmösök és fodrászok dolgoznak Eszteréhez hasonló szalonokban. Az itt található szépségszalonok, megfigyelésem szerint, hálózatot alkotva látják el a területen található falvakban élő nők szépségápolási igényeit.

Irodalom

Baudrillard, Jean (1970): *La société de consommation*. Paris

Bálizs Beáta (2020): *Veres róka, vörös bársony, piros rózsza A piros/vörös a magyar nyelvben és kultúrában*. L'Harmattan Kiadó, Budapest

Bourdieu, Pierre (2008 [1978]): A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. General Press Kiadó, Budapest

Douglas, Mary (2003): *Rejtett jelentések*. Osiris Kiadó, Budapest

Erdélyi Zsuzsanna (1961): Adatok a magyar népköltészet színszimbolikájához. *Ethnographia* 72. évf. 2. sz. 173–199.

Fél Edit – Hofer Tamás (1964): A monografikus tárgygyűjtés. Az átányi példa. *Néprajzi Értesítő* 46. sz. 5–89.

Gazda Klára (2008): *Közösségi tárgykultúra – művészeti hagyomány*. Egyetemi jegyzet. (Néprajzi egyetemi jegyzetek, 4.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár

Hajdu Ágnes (2012): A test mint kutatási probléma az európai etnológiában és rokontudományaiban. *Első Század* 11. évf. 3. sz. 307–328.

Jávor Kata (2000): Magyar paraszti erkölcs és magatartás In: Sárkány Mihály -Szilágyi Miklós (szerk) *Magyar Néprajz nyolc kötetben VIII. Társadalom*. [főszerk.: Paládi-Kovács Attila]. Akadémiai Kiadó, Budapest. 601–692.

Juhász Katalin (2006): *Meg is mosakodjál – Magyar népi tisztálkodás a 20. században*. Timp Kiadó, Budapest

Juhász Katalin (2008): A tisztálkodás és szépségápolás átalakulása falun az 1960-1970-es években *Múltunk – Politikatörténeti Folyóirat* 53. évf. 3. sz. 109–121.

Kós Károly (1972): Szerelem és halál a szilágysági népművészetben. In: uő: *Népélet és néphagyomány. Tíz tanulmány*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. 209–237.

Kovács Éva (szerk.) (2007): *Közösségtanulmány. Módszertani jegyzet*. Néprajzi Múzeum – PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék.

Mauss, Marcel (2000): *Szociológia és antropológia*. Osiris Kiadó, Budapest

Turner, Terence (1995): Social Body and Embodied Subject: Bodiliness, Subjectivity, and Sociality among the Kayapo. *Cultural Anthropology* 10, no. 2: 143–70.

Valuch Tibor (2009): „Mosdunk, fürdünk, fogat mosunk...” – A tisztálkodási és a testápolási szokások változásainak néhány jellegzetessége 1945 után. In: Juhász Katalin (szerk.) *Tiszta sorok – Tanulmányok a tisztaságról és a tisztálkodásról*, Documentatio Ethnographica 25., L'Harmattan Kiadó, Budapest. 230–239.